ОВЕ ЗИ-МЕ ЗАУВЕК НАМ СЕ ПО-КЛО-НИО ЈОШ ЈЕ-ДАН НЕ-ПО-НО-ВЉИ-ВИ БАРД НА-ШЕ СЦЕ-НЕ, ЈЕ-ДАН ОД ОНИХ КО-ЈИ СУ „ПРЕД-СТА-ВУ РАЗ-У-МЕ-ЛИ СА-СВИМ”

Слу чај Жи гон

Ни са-ња-ти ни-је мо-гао де-вет-на-е-сто-го-ди-шњи Сло-ве-нац, син из-бе-глицâ из Ита-ли-је, ка-да је у про-ле-ће 1945. го-ди-не, ис-ко-ра-чив-ши из тек осло-бо-ђе-ног ло-го-ра Да-хау, пре-стао би-ти број 61185 и по-но-во по-стао Сте-во Жи-гон, да ће ше-зде-сет го-ди-на ка-сни-је би-ти са-хра-њен у бе-о-град-ској Але-ји ве-ли-ка-на, да ће са-у-че-шћа ње-го-вој по-ро-ди-ци из-ја-ви-ти срп-ски пред-сед-ник и пре-ми-јер, да ће му по-след-ње збо-гом упу-ти-ти и пред-сед-ник Бе-ло-ру-си-је, да ће га од-сек дра-ме чу-ве-ног мо-сков-ског Ве-ли-ког по-зо-ри-шта (Бо-ль-шой me-amp) по-здра-ви-ти као „јед-ног од нај-бо-љих ре-жи-се-ра XX ве-ка” и да ће му по-смрт-но сло-во, на ру-ском, одр-жа-ти ам-ба-са-дор Ру-си-је, лич-но

Пи ше: Ра до мир Ми лић

По за-вр-шет-ку Дру-гог свјет-ског ра-та, Сте-во по-ла-же при-јем-ни ис-пит на тек осно-ва-ној љу-бљан-ској *Ака-де-ми-ји за играл-ско умет-ност*, ода-кле га Ју-ле Вер-бич ша-ље на сту-ди-је у Ле-њин-град, на

По-зо-ри-шни ин-сти-тут
. На-кон дви-је го-ди-не, за-вр-шив-ши осам се-ме-ста-ра у Ле-њин-гра-ду, на по-зив Бо-ја-на Сту-пи-це до-ла-зи у Бе-о-град... и у ње-му оста-је. За-у-ви-јек.

ГЛУ-МАЧ-КА ЧУ-ЛА И СУД-БИ-НА

Мла-ди глу-мац ко-ји је сту-ди-рао глу-му на стра-ном је-зи-ку, у Ру-си-ји, об-рео се сеп-тем-бра 1948. у Ју-го-сло-вен-ском драм-ском по-зо-ри-шту и по-чео свој глу-мач-ки жи-вот на но-вом је-зи-ку ко-ји му, као ни ру-ски на ком је сту-ди-рао, ни-је ма-тер-њи. Упра-во та чи-ње-ни-ца је она кључ-на тач-ка из ко-је из-ви-ре све мо-је по-што-ва-ње пре-ма нео-бич-ном и ри-јет-ком да-ру Сте-ве Жи-го-на. Срп-ска глу-мач-ка сце-на има-ла је, и да-нас има, чи-та-ве ни-зо-ве вр-сних глу-ма-ца свих на-ра-шта-ја. Про-би-ти се у са-ми врх у та-квом окру-же-њу, а при-том глу-ми-ти на је-зи-ку ко-ји ни-је ма-тер-њи, ни-је вр-хун-ски ус-пи-јех, то је чу-до слу-ча-ја или, још ја-сни-је, чу-до слу-че-ња. А слу-чи-ла се бли-ста-ва луч глу-мач-ког да-ра са за-па-њу-ју-ћом глу-мач-ком упор-но-шћу, сна-гом во-ље и пре-да-но-шћу ра-ду, слу-чи-ло се пре-по-зна-ва-ње глу-мач-ког да-ра оних ко-ји су мла-дом глум-цу да-ва-ли уло-ге са ра-зу-ми-је-ва-њем пу-бли-ке ко-јој Сте-во ни-ка-да ни-је за-бо-ра-вио што је не-ко-ли-ко го-ди-на „тр-пи-ла" ње-гов лош срп-ски на сце-ни и пље-ском на-гра-ђи-ва-ла ње-гов труд и ви-дљи-ви глу-мач-ки на-пре-дак. Оду-жио јој се Сте-во мно-гим уло-га-ма и не-за-бо-рав-ним пред-ста-ва-ма.

Мо-гу-ће је да се тај-на *слу-ча-ја Жи-гон* мо-же нај-ја-сни-је на-слу-ти-ти упра-во из је-зи-ка. Из не-до-стат-ка и огра-ни-че-ња усло-вље-них сту-ди-ра-њем и глу-мач-ким по-чет-ком на два раз-ли-чи-та, а оба не-ма-тер-ња је-зи-ка. Глу-ма на стра-ном је-зи-ку је као тап-ка-ње по мра-ку. Мра-ку ко-ји ва-пи за свим оним скри-ве-ним да-ма-ри-ма зна-че-ња и са-звуч-ја, за ду-бо-ком сро-ђе-но-шћу са ри-је-чи-ма, њи-хо-вим ко-ри-је-ни-ма и раз-гра-на-тим са-ри-јеч-ји-ма...

По-зна-то је да сли-је-пи има-ју раз-ви-је-ни-ја дру-га чу-ла – ис-тан-ча-ни-ји до-дир, из-ра-же-ни-ји слух, пре-фи-ње-ни-је чу-ло њу-ха и оку-са. Ја-сно је и за-што је то та-ко –

из ну-жде. Упра-во ну-жда сна-ла-же-ња и оп-ста-ја-ња у жи-во-ту усло-вља-ва раз-ви-ја-ње оно-га што се има, ка-ко би се на тај на-чин не-ка-ко на-до-мје-сти-ло оно што се не-ма. Ми-слим да се то де-ша-ва-ло и Сте-ви. Вје-ру-јем да је упра-во огра-ни-че-ње у го-вор-ном ис-ка-зу код ње-га сна-жно раз-ви-ло, ви-ше не-го код дру-гих (јер је ну-жда оп-стан-ка на сце-ни би-ла ве-ћа), оста-ла *глу-мач-ка чу-ла*, оста-ле на-чи-не глу-мач-ког из-ра-жа-ва-ња. Вје-ру-јем да се ту не-гдје кри-је и кли-ца оног та-на-ног, а код Сте-ве та-ко сна-жног, глу-мач-ког са-у-че-ство-ва-ња (оп-ште-ња) на сце-ни. Она ма-гло-ви-та нит ко-ја глум-це уве-зу-је у чвр-сто тки-во ствар-ног жи-во-та пред-ста-ве. Сте-во је парт-не-ре сна-жно осје-ћао чи-та-вим сво-јим би-ћем, он је че-сто на сце-ни *ти-је-л ом* од-го-ва-рао не-по-сред-но, при-род-но, ло-гич-но, *ствар-но*. По-не-кад је за-и-ста би-ло те-шко од-го-нет-ну-ти шта је ту ис-пу-ња-ва-ње за-хтје-ва ре-жи-је, а шта ин-стинк-тив-на глу-мач-ка ре-ак-ци-ја, глу-мач-ко ства-ра-ла-штво, ча-роб-ни тре-ну-так ко-ји пред-ста-ви да-је жи-вот и та-ко за-о-кру-жу-је њен сми-сао.

КАД СЛИ-ЈЕП ПРО-ГЛЕ-ДА

По-ре-ђе-ње са сли-је-пи-ма ко-ји бо-ље од оста-лих мо-гу чу-ти, опи-па-ти, оми-ри-са-ти и оку-си-ти чи-ни ми се ов-дје ве-о-ма при-мје-ре-ним. А ка-да та-кав чо-вјек про-гле-да... Са-вла-дав-ши срп-ски је-зик (а са-вла-дао га је бо-ље од мно-гих глу-ма-ца ко-ји-ма је срп-ски ма-тер-њи јер је био *сви-стан* тог не-до-стат-ка), укло-нив-ши ту пре-пре-ку, Сте-во је за-ко-ра-чио ду-бо-ко у са-му срж глу-мач-ког по-сто-ја-ња. Пре-ва-зи-шао је је-зич-ке пре-пре-ке и по-чет-ни не-до-ста-так пре-тво-рио у зна-чај-ну пред-ност. Ње-гов дар се раз-ма-хао у пот-пу-но-сти. Имао је шта да ка-зу-је и по-ка-зу-је, а вла-дао је и сред-стви-ма да то чи-ни. Вла-дао је сце-ном су-ве-ре-но, моћ-но, *жи-вот-но*. Ко-ли-ко је ње-гов срп-ски по-стао до-бар, нај-бо-ље по-ка-зу-је чи-ње-ни-ца да је го-ди-на-ма на бе-о-град-ском ра-ди-ју био „за-штит-ни знак” ра-дио-дра-ме, фор-ме ко-ја се за-сни-ва са-мо на гла-су и је-зи-ку.

Пр-ва озбиљ-на при-зна-ња за Сте-вин глу-мач-ки рад сти-гла су ре-ла-тив-но бр-зо. Шо-о-ва „Кан-ди-да” и Сте-во Жи-гон као Мерч-банкс (пре-ми-је-ра 28. де-цем-бра 1951) би-ли су по-вод да Иси-до-ра Се-ку-лић ис-пи-ше на-дах-ну-ту кри-ти-ку ко-ју су за-вид-ни и злоб-ни од-мах про-пра-ти-ли ко-мен-та-ром – *ма пу-сти ба-бу, за-љу-би-ла се*. А та „за-љу-бље-на ба-ба”, је-ди-на на-ша Иси-до-ра ко-јој ни-је по-треб-но пре-зи-ме, ис-пи-са-ла је за Сте-ви-ног Мерч-банк-са и ово: „
Мла-ди умет-ник Жи-гон успе-ва да бу-де та-ко вит-ко рас-кли-ма-тан, уви-тљив и од-ви-тљив у те-лу, да је про-сто от-пле-сао сво-ју уло-гу. Он је, им-пли-цит-но, од оних ко-је и ва-здух по-вре-ђу-је
.”

Ни-за-ле су се, на-кон Мерч-банк-са, Сте-ви-не уло-ге Дон Је-ре, Ле-нок-са, Не-зе-ла-со-ва, Ро-бе-спје-ра (и да-нас се пам-ти мо-но-лог из-го-во-рен у дво-ри-шту Ка-пе-тан Ми-ши-на зда-ња, „сту-дент-ске” 1968), Дон Ки-хо-та, Кри-жо-ве-ца, Ива-но-ва, Хи-гин-са, Ха-мле-та (ка-сни-је и По-ло-ни-ја), Са-ље-ри-ја... На Ду-бро-вач-ким љет-ним игра-ма 1964, на Ло-ври-јен-цу, играо је не-за-бо-рав-ног Ја-га, уз Љу-бу Та-ди-ћа као Оте-ла. Не-по-но-вљи-вом је ту пред-ста-ву учи-ни-ла и отво-ре-на сце-на, игра-ње на ду-бро-вач-кој тврђа-ви, под звје-зда-ним не-бом, али и глу-мач-ки пар ка-као се са-мо по-же-ље-ти мо-же. Стју-арт Барџ, ре-жи-сер ду-бро-вач-ког „Оте-ла”, ре-као је: *„Те-шко би би-ло на сви-је-ту на-ћи бо-ље глум-це за Оте-ла и Ја-га од Љу-бе Та-ди-ћа и Сте-ве Жи-го-на!”*

Се-дам-де-се-тих је по-чео све ви-ше и ре-жи-ра-ти. Глу-мац у ње-му пре-ра-стао је, ла-ко и при-род-но, у ре-жи-се-ра. Па-жњу кри-ти-ке при-ву-као је ње-гов „Пиг-ма-ли-он” (у ко-ме је и играо Хи-гин-са), пре-ми-јер-но из-ве-ден кра-јем 1969. Том пред-ста-вом је на-го-ви-је-стио да не-ма на-мје-ру ре-жи-ра-ти тек да ре-жи-ра, по-на-вља-ју-ћи већ опро-ба-не фор-ме. На-го-ви-је-стио је по-тре-бу да по-ну-ди сво-је ви-ђе-ње тек-ста, да га ко-ри-сти као ши-ро-ки оквир, као пред-ло-жак за ре-жиј-ско и глу-мач-ко ства-ра-лач-ко ту-ма-че-ње.

Ње-гов „Ха-млет” (у ко-ме је и играо Ха-мле-та) уз-бур-као је по-зо-ри-шну јав-ност. На-су-прот при-лич-но за-тво-ре-ном и кон-вен-ци-о-нал-ном „Ха-мле-ту” у ре-жи-ји Ве-ли-ми-ра Лу-ки-ћа ко-ји се те 1971. већ играо у На-род-ном по-зо-ри-шту, Сте-во је по-ну-дио не-што са-свим дру-га-чи-је. По-ста-вио је нео-бич-ну, је-дин-стве-ну сце-но-гра-фи-ју са пло-чом обје-ше-ном на че-ти-ри сај-ле, пло-чом ко-ја је по-диг-ну-та мо-гла би-ти не-бо или та-ва-ни-ца, спу-ште-на – под, те-ра-са или про-стор из-над гроб-ни-це; а мо-гла је би-ти, за-ви-сно од по-ло-жа-ја, ко-си-на или вер-ти-кал-ни зид. Са-мо-у-вје-ре-но и ве-о-ма смје-ло, из-о-ста-вио је мно-ге сце-не, из-ба-цио не-по-треб-на му ли-ца, чи-тав ко-мад ис-пре-ту-рао, не-ким ли-ко-ви-ма за-ми-је-нио тек-сто-ве, Офе-ли-ју пред-ста-вио као труд-ни-цу... Да-нас, ка-да су се стра-сти одав-но сти-ша-ле,

чак и они ко-ји су се бу-ни-ли због „скр-на-вље-ња” Шек-спи-ра, ваљ-да уви-ђа-ју да Шек-спир, по-ред све-га што му је та-да ми-је-ња-но и кра-ће-но, ни-је био из-не-вје-рен у сво-јој су-шти-ни, у оном што га и чи-ни Шек-спи-ром. Би-ла је то пред-ста-ва ко-ја је сна-жно удах-ну-ла но-ви жи-вот срп-ском по-зо-ри-шту. Би-ла је то и пр-ва ју-го-сла-вен-ска пред-ста-ва у зва-нич-ној кон-ку-рен-ци-ји БИ-ТЕФ-а.

БУН-ТОВ-НИК СА РАЗ-ЛО-ГОМ

Стра-стан, бес-ком-про-ми-сан, са-мо-сво-јан и са-мо-у-вје-рен ка-кав је био, Сте-во ни-је мо-гао из-бје-ћи су-ко-бе, све да је то и по-ку-шао. По-во-дом пре-ми-је-ре Шек-спи-ро-вог „Оте-ла” ко-ји је ре-жи-рао 1977, по-вје-ра-ва-ју-ћи глав-не уло-ге (на за-пре-па-шће-ње мно-гих) мла-дим глум-ци-ма, дао је ин-тер-вју „Ду-ги”. По-и-мен-це је про-звао оне ко-је је сма-трао „ма-фи-јом ко-ја се-ди за сто-лом у *Ма-де-ри*”, не при-ста-ју-ћи да они иза ко-јих не сто-ји дје-ло оцје-њу-ју и про-цје-њу-ју, че-сто ола-ко и не-зна-лач-ки по-вр-шно, оне ко-ји дје-ла ства-ра-ју. По-бу-нио се, же-сто-ко и стра-сно, про-тив за-пад-ног, бро-двеј-ског оби-ча-ја да глум-ци на-кон пре-ми-је-ре стре-пе да ли ће их су-тра-дан „са-хра-ни-ти” не-ко пре-о-штро но-ви-нар-ско пе-ро Ње-го-вог Ве-ли-чан-ства Кри-ти-ча-ра. На-ро-чи-то ако Ње-го-во Ве-ли-чан-ство Кри-ти-чар ни-је на-пи-са-ло ни јед-ну озбиљ-ну, струч-ну кри-ти-ку. По-бу-нио се шти-те-ћи да-ро-ви-те мла-де глум-це ко-ји-ма је дао при-ли-ку да се ис-так-ну и по-твр-де (Оте-ло – Гој-ко Шан-тић, Ја-го – Ми-лан Гу-то-вић). По-бу-нио се, за-пра-во, про-тив злоб-них и за-вид-них кри-ти-зер-ских гун-ђа-ла ко-ја су има-ла моћ, а ври-је-ме му је умно-го-ме да-ло за пра-во.

Иду-ћи сво-јим са-мо-про-на-ла-же-ним ста-за-ма, ни-зао је пред-ста-ву за пред-ста-вом – „Пиг-ма-ли-он”, „Ха-млет”, „Вар-ва-ри”, „Оте-ло”, „Ре-ви-зор”, „Ожа-ло-шће-на по-ро-ди-ца”, „Аго-ни-ја”, „Пла-то-нов”, „Сум-њи-во ли-це”, „Сан љет-не но-ћи”, „Ро-ман о Лон-до-ну”, „Го-спо-ђи-ца Ју-ли-ја”, „Иди-от”, „Го-спо-ђа ми-ни-стар-ка”, „Га-леб”... Углав-ном је сам би-рао шта ће по-ста-ви-ти на сце-ну, очи-то по-ка-зу-ју-ћи да га не за-ни-ма-ју са-мо до-бро пла-ће-не и на-ру-че-не „те-зге”, да пред-ста-ву ко-ри-сти као сред-ство, као на-чин да не-што ка-же и по-ка-же. Ни-је при-па-дао, ни као глу-мац, а још ма-ње као ре-жи-сер, ни-ка-квим *кру-го-ви-ма мо-ћи*. За-то је че-сто ре-жи-рао у ма-њим,

про-вин-цијс-ким по-зо-ри-шти-ма. Ства-рао је глум-це. Хра-бро је би-рао за глав-не уло-ге мла-де глум-це, ру-ко-во-ђен ис-тан-ча-ним осје-ћа-јем и не-ми-ло-срд-ним кључем – глу-мач-ким да-ром.

Био је глу-мац, ства-рао је глум-це, жи-вио за глум-це и са глум-ци-ма. Оже-нио се Је-ле-ном – глу-ми-цом, а по-ред си-на Ни-ко-ле (сли-ка-ра), до-био и ћер-ку Ива-ну – глу-ми-цу.

СЛУ-ЧАЈ СЕ НА-СТА-ВЉА

Че-шће ци-је-њен не-го во-љен, не то-ли-ко на-гра-ђи-ван ко-ли-ко је за-слу-жи-вао, у Евро-пи, а на-ро-чи-то у Ру-си-ји, при-хва-ћен је то-пли-је и без за-но-ви-је-та-ња ко-је га је у Ср-би-ји че-сто пра-ти-ло. Имао је част да 1979. по-ста-ви Кр-ле-жи-ну „Аго-ни-ју” на нај-чу-ве-ни-јој сце-ни – мо-сков-ском *Ма-лом те-а-тру*, а 1984. „Ожа-ло-шће-ну по-ро-ди-цу” у Ле-њин-гра-ду. Са „Вар-ва-ри-ма” Мак-си-ма Гор-ког го-сто-вао је у Со-фи-ји и Бу-ку-ре-шту, са „Оте-лом” у Со-фи-ји и Бер-ли-ну гдје је, на „Фестшпи-ле”-у, ње-гов „Оте-ло” по-ди-је-ли-о пр-ву на-гра-ду са План-шо-но-вим „Тар-ти-фом”. Ме-ђу то-ли-ким ру-ским ве-ли-ка-ни-ма, био је пр-ви до-бит-ник ме-да-ље за по-зо-ри-шно жи-вот-но дје-ло, ме-да-ље ко-ја но-си име Ни-ко-ла-ја Мор-дви-но-ва, ње-го-вог оми-ље-ног глум-ца ко-га је гле-дао као сту-дент у Ле-њин-гра-ду. На све-сло-вен-ском фе-сти-ва-лу „Злат-ни ви-тез” 2004, ме-ђу 120 пред-ста-ва, ње-гов „Иди-от” је до-био *Злат-ног ви-те-за*
. Пред-ста-ва му је при-је то-га би-ла „ски-ну-та”, а на-кон до-би-је-не на-гра-де вра-ће-на је на сце-ну На-род-ног по-зо-ри-шта, гдје се још уви-јек игра (као и Стринд-бер-го-ва „Го-спо-ђи-ца Ју-ли-ја”).

И срп-ска по-зо-ри-шна сце-на оду-жи-ла му се на-гра-дом за глу-мач-ко жи-вот-но дје-ло *До-бри-чин пр-стен*
(2002). При-ма-ју-ћи је, Сте-во се ду-хо-ви-то за-хва-лио на на-гра-ди за *сје-ћа-ње на глу-му*

, јер је мно-го го-ди-на при-је пре-стао игра-ти.

Два-де-сет осмог де-цем-бра 2005. го-ди-не, тач-но на дан ка-да је 1951. пре-ми-јер-но од-и-грао сво-ју пр-ву не-за-бо-рав-ну уло-гу – Мерч-банк-са, са-мо-ни-кли глу-мач-ки ге-ни-је спре-мао се за шет-њу са ћер-ком – обу-као се, обуо ци-пе-ле и... при-дру-жио се свом Шек-спи-ру, До-сто-јев-ском, Че-хо-ву, Ну-ши-ћу, Кр-ле-жи...

За њим су оста-ле уло-ге (59 по-зо-ри-шних, 30 глав-них уло-га у ори-ги-нал-ним ТВ дра-ма-ма, 17 уло-га у фил-мо-ви-ма и 13 у ТВ се-ри-ја-ма), ре-жи-је (57 по-зо-ри-шних и 5 ТВ ре-жи-ја) и 7 дра-ма-ти-за-ци-ја. Оста-ло је огром-но по-зо-ри-шно ис-ку-ство пре-то-че-но у три об-ја-вље-не књи-ге (че-твр-ту ни-је за-вр-шио). Ње-гов по-зо-ри-шни дар жи-ви кроз „ње-го-ве" глум-це, оне ко-ји са по-но-сом ис-ти-чу да их је Сте-во учи-нио глум-ци-ма.

Ње-гов по-зо-ри-шни дар жи-ви, тра-је и бли-ста но-вим сја-јем и кроз ње-го-ву истин-ску крв – ћер-ку Ива-ну. Ива-ну Жи-гон. *Слу-чај Жи-гон* се, да-кле, на-ста-вља... **<**

(Јануар-фебруар 2006)

СТЕ-ВО ЖИ-ГОН

Рачнавање таме светлошћу

Кад ре-ди-тељ сед-не у пар-тер, ви-ди пред со-бом нео-све-тље-ну сце-ну, „цр-ну ру-пу”. Ми-слим да по-зо-ри-шна ре-жи-ја про-из-во-ди сво-ја де-ла од пра-зни-не. Од пра-зни-не сцен-ског про-сто-ра. Она на-се-ља-ва пра-зни-ну. По-што је тај пра-зан про-стор у та-ми, он је бес-кра-јан, нео-гра-ни-чен. Та бес-крај-ност по-ја-ча-на је још и ти-ши-ном ко-ја у тој „цр-ној ру-пи” вла-да. Мо-гло би се ре-ћи да ни јед-на умет-ност не рас-по-ла-же та-ко не-по-сто-је-ћим ма-те-ри-ја-лом као ре-жи-ја. Не-ко ће ре-ћи: „А драм-ски текст?” Ми-слим да је тај текст, у на-чи-ну ка-ко по-ку-ша-вам да раз-ми-шљам о основ-ном ма-те-ри-ја-лу ре-жи-је, „на сле-де-ћем ни-воу”. На по-чет-ку за ре-ди-те-ља ипак по-сто-ји са-мо та-ма и ти-ши-на. Зна-чи тре-ба „ра-ни-ти” и јед-но и дру-го: та-му све-тлом, а ти-ши-ну зву-ком. Де-фи-ни-ци-је и фор-му-ле сла-бо по-ма-жу у умет-нич-ком ства-ра-ла-штву. Ипак бих се усу-дио да ка-жем да је ре-жи-ја осве-тља-ва-ње та-ме и на-ру-ша-ва-ње ти-ши-не.

Се-ћам се да ми је на про-би Не-зе-ла-со-ва у „Оклоп-ном во-зу” Ива-но-ва од стра-не ре-жи-је ре-че-но да у јед-ној сце-ни се-де-ћи у фо-те-љи узи-мам из ко-фе-ра књи-ге, не-за-ин-те-ре-со-ва-но их пре-ли-ста-вам и по-том сме-штам на по-ли-цу. Ус-про-ти-вио сам се, ре-као-ши да Не-зе-ла-сов, на-про-тив, књи-ге узи-ма са по-ли-це, не-за-ин-те-ре-со-ва-но их пре-ли-ста-ва и исто та-ко ба-ца на под. На пи-та-ње „за-што”, од-го-во-рио сам да пр-ва ва-ри-јан-та зна-чи ства-ра-ње *ре-да*, а дру-га ства-ра-ње *не-ре-да*
. Дру-га зна-чи да је до-шло вре-ме ра-су-ла и да ни-ка-квог ре-да ви-ше би-ти не-ће. А то је упра-во оно што Не-зе-ла-сов на-слу-ћу-је и о че-му у том ча-су раз-ми-шља.

Ка-да сам 1945, у је-сен, по-шао да сту-ди-рам пр-ви се-ме-стар љу-бљан-ске Глу-мач-ке ака-де-ми-је, већ на јед-ном од пр-вих ча-со-ва, мој про-фе-сор, ве-ли-ки сло-ве-нач-ки глу-мац Иван Ле-вар, ре-као ми је да, кад по-ста-нем глу-мац, ни-по-што не до-зво-лим да ме не-ки уобра-же-ни „ре-ди-тељ-чић” на-те-ра, по-го-то-во ако играм глав-ну уло-гу, да на сце-ну иза-ђем са стра-не, из пор-та-ла. Оба-ве-зно из ду-би-не, пра-во у че-ло

пу-бли-ке. То сам до-бро за-пам-тио и увек бри-нуо о то-ме ка-ко ми ре-жи-ра-ју ула-ске и из-ла-ске, а ка-да сам по-стао ре-ди-тељ бри-нуо сам увек да, на-ро-чи-то глав-ном глум-цу или глу-ми-ци, обез-бе-дим упе-ча-тљив и ре-чит пр-ви ула-зак на сце-ну.

На јед-ној пред-ста-ви „Аго-ни-је" Ми-ро-сла-ва Кр-ле-же, у сце-ни ка-да Ла-у-ра по-сле „уби-ства" ноћ-не леп-ти-ри-це па-да у де-пре-си-ју и тра-жи од Кри-жов-ца да је огр-не пле-дом, ја сам, игра-ју-ћи та-да још то-га Кри-жов-ца при-лич-но јед-но-слој-но, до-нео плед и њи-ме огр-нуо Цр-но-бо-ри-чи-ну Ла-у-ру. Огр-нув-ши је та-ко шкот-ским пле-дом, са-свим слу-чај-но при-ме-тио сам на то-ме пле-ду јед-ну бе-лу нит и без ика-кве ни зле, ни до-бре на-ме-ре, ли-знуо па-лац и сред-њи пр-сти па-жљи-во од-стра-нио са ње-га ту бе-лу сит-ни-цу. Зна-чи, у тре-нут-ку ка-да је Ла-у-ра пре-жи-вља-ва-ла па-као сво-је кри-ви-це, осе-ћа-ју-ћи при том, ин-стинк-тив-но, ла-жност са-у-че-ство-ва-ња Кри-жов-че-вог у ње-ној пат-њи, тај Кри-жо-вец, ка-квог сам ја та-да играо, из-дао се ба-нал-ним, од-сут-ним ге-стом од-стра-њи-ва-ња јед-не не-по-треб-не ни-ти. Пу-бли-ка се, на-рав-но, гро-хо-том на-сме-ја-ла. А Ма-ри-ја Цр-но-бо-ри, за-кло-нив-ши се пле-дом, до-шап-ну-ла ми: „Ако ми то још је-дан-пут ура-диш, уби-ћу те! " Са ње-ног ста-но-ви-шта би-ла је пот-пу-но у пра-ву. Ја сам тим ба-нал-ним ге-стом сро-зао тра-гич-ност тре-нут-ка, јед-ном ме-ха-нич-ком рад-њом учи-нио сме-шним њен стра-стве-ни емо-ци-о-нал-ни на-бој. И на-рав-но, ја то ви-ше ни-ка-да по-сле то-га ни-сам смео ни хтео да ура-дим.

Та-ко-зва-но „фор-шпи-ло-ва-ње" (по-ка-зи-ва-ње глум-цу ка-ко да од-глу-ми од-ре-ђе-ну сце-ну) нај-че-шће се ра-ди да би се скра-ти-ло вре-ме об-ја-шња-ва-ња. Нај-че-шће ја ни-сам „фор-шпи-ло-вао" са-мо за-то да бих скра-тио вре-ме об-ја-шња-ва-ња или до-го-ва-ра-ња, или да бих глум-цу пред-ла-гао сми-сао сце-не или глу-мач-ко сред-ство. Нај-че-шће, „фор-шпи-лу-ју-ћи", тра-жио сам бо-љи на-чин или ду-бљи са-др-жај глум-че-вог по-сту-па-ња у од-ре-ђе-ној сце-ни. Или сам про-ве-ра-вао на са-мом се-би, за-што глум-цу не-што што сам му пред-ло-жио не по-ла-зи за ру-ком. Про-ве-ра-вао сам, зна-чи, као глу-мац, сво-је ре-ди-тељ-ске пред-ло-ге. Та-ко сам че-сто на-ла-зио ре-ше-ња ко-ја ни-кад не бих на-шао се-де-ћи за ре-ди-тељ-ским пул-том у пар-те-ру. На тај на-чин „екс-пло-а-ти-сао" сам као ре-ди-тељ се-бе глум-ца као оглед-ног ку-ни-ћа. И као што ку-нић обич-но пла-ћа жи-во-том сво-је слу-же-ње на-у-ци, та-ко је и мо-ја глу-ма по-ла-ко пре-ста-ја-ла да по-сто-ји. <

Из књи-ге Сте-ве Жи-го-на: *Мо-но-лог о по-зо-ри-шту*

(Јануар-фебруар 2006)